نگاه

معناشناسی «اومانیسم اسلامی»

حمید قیدی . استاد دانشگاه

● «اومانیسم اسلامی» ترکیب واژه‌ای پرطمطراق و بحث‌برانگیز است برد معنایی حوزه واژگان این ترکیب در ذات مثبت‌گرایی، دارای پارادوکسی عمیق و نهفته است که آن را منشا اختلاف، سوءتعبیرها یا سوءاستفاده‌ها می‌کند. جهت تبیین بیشتر این ترکیب معنایی باید از علم سمنتیک - Semantics (دلالت‌شناسی، معناشناسی) که از شاخه‌های مهم رشته زبان‌شناسی است نیز بهره جست تا قادر شویم هرچه بیشتر به درون این ترکیب نفوذ کنیم. علم معناشناسی - Semantics - عبارت است از: آنالیز و مطالعه تحلیلی کلمات در رابطه با معنای متصاعدشده از آنها. یک قاعده‌مندی در این علم وجود دارد و آن عبارت است از آنکه؛ واژگانی که از بار ایدئولوژیکی برخوردار هستند را نمی‌توان به‌صورت منفرد یا تجرد به معنا تبدیل ساخت چراکه این واژه‌ها از یک نظام اندیشه و تاریخ توالی برخوردار و در پس‌زمینه خود از فرهنگ برخوردار هستند و به این‌سان فهم و ادراک آن هیچ‌گاه از معنای ظاهری آن متصاعد نمی‌شود؛ از این‌رو کشف معنای مستتر می‌تواند کلیدی در جهت تبیین صحیح نظام اندیشه و نگرش منطقی به آن محسوب شود.

حال به واکاوی واژه اومانیسم می‌پردازیم. بنا بر ادبیات رایج باید ریشه این لغت را در یونان باستان جست، یعنی همان زمان و مکان خاص که خدایان و الهه‌ها رقبای یکه‌تاز عناصر زمین یا انسان‌ها محسوب می‌شوند و از همین‌رو بود که حتی خدایان مدنظر یا از صفات یا از صورت انسانی برخوردار بودند.

در آن دوران، وحشت و سیاهی قرون وسطی بر پهنه جهان سایه افکنده بود و ساحت مسیحیت قلب‌شده در درون حکومت روم نفوذ داشت. در این برهه، سیطره اربابان کلیسا بر مردم گسترش یافته بود و حقوق ابتدایی آحاد انسانی نادیده انگاشته می‌شد. ویژگی‌های این دوران بسیار بود که می‌توان به مهم‌ترین آن اشاره داشت: «مذموم‌دانستن لذات دنیوی در قیاس با لذات روحانی»، «جبرگرایی»، «هنر بیشتر در خدمت - عذاب‌نگاری Sinography - قرار داشت تا انبساط خاطر و نشاط»، قلمداد کردن حافظان کلیسا به‌مثابه حافظان حقیقت الهی روی زمین...

این ویژگی‌ها و متغیرهای بسیاری، موجبات پرورش «ضدخویش» در درون همان سیستم شد و در نهایت پایه‌های جنبش اجتماعی اعتراض را سامان بخشید. به دیگر سخن؛ «افراطی‌نگری» در دیدگاه الهی و «تفریط‌نگری» در دیدگاه انسانی پایه‌های این نظام دهشت را متزلزل کرد و رهایی انسان و آزادی از قیمومیت کلیسا را فراهم ساخت.

در ابتدای این مسیر، ابتدا هنر و ادب مورد دستاویز قرار گرفت و آثار تولیدی از محتوایی معطوف به عهد باستان برخوردار شد و سبک بازگشت به عقب یا اومانیسم را نشانه می‌رفت و کم‌کم پایه‌های «رنسانس - نوزایی Ronaissance» را مستحکم ساخت و به این‌سان بود که «اومانیسم» یکی از نقش‌های بنیادین را در ایجاد رنسانس ایفا کرد و یک نوع نهضت ادبی - هنری را در اذهان ادبا، هنرمندان و اندیشمندان احیا کرد که در آن توجه خویش را از آسمان به زمین معطوف داشته و انسان و صفات انسانی در مرکزیت توجه قرار می‌گرفت... در همین راستا، علوم زیستی و تجربی از درجه اهمیت بسزایی برخوردار و خود کانونی قلمداد شدند جهت قدرت و قداست بخشیدن به انسان در برابر تفکر افراطی ماوراءالطبیعه‌گری برخاسته از قرون وسطی! با این ویژگی‌هاست که لفظ و لغت «اومانیسم - اصالت انسان، انسان‌گرایی» - ناظر بر دو حوزه معنایی محسوب می‌شود: حوزه معنایی اول «پدیدارشناسی» که ما را متوجه یونان باستان می‌کند که تقابل و رقابتی را میان انسان و خدا در نمادهای انسانی و در نمادهای الهی همچون خدایان یونان باستان جلوه‌گر ساخته و انسان را در مرکز کاینات قرار داده و بر نقش خدای‌گونه‌ای انسان توجه وافر دارد. سخنان «پروتاگوراس» فیلسوف قرن پنجم پیش از میلاد مبنی بر اینکه: «انسان مقیاس و معیار همه چیزهاست» یا القائات ذهنی سقراط در معبد دلفی همچون: «خودت را بشناس» ناظر بر همین رخدادهاست؛ و حوزه معنایی دوم: «اومانیسم» به‌مثابه یک مکتب و حتی یک مذهب انسان‌مدارانه که با تاثیر و تاثرات از قرون وسطی، موجبات رنسانس را در تمامی ابعاد وجودی بشر فراهم آورد و از مولفه‌هایی همچون: فردگرایی، آزادیخواهی، تسامح و تساهل، سکولاریسم، ماده‌گرایی، طبیعت‌گرایی، عقل‌گرایی، علم‌گرایی، لذت‌طلبی و... به‌مثابه موتور حرکتی خود سود جست. در نظام اندیشه اومانیست‌ها نوعی اتوماسیون در گردش جهان نیز به چشم می‌خورد که خود از پایه‌های شناختی آنان حاصل می‌شود و بر مبنای آن؛ اگرچه خدا جهان را خلق کرده ولی آن را به حالت اتوماتیک تبدیل کرده تا آدمی راهبری آن را برعهده گیرد.

... با این مقدمه می‌توان پذیرفت که اومانیسم در ذات خود به انسان نقش خدای‌گونه اعطا می‌کند و پافشاری بیش از حد بر واژه انسان در اومانیسم یک نوع واکنش سیستمی به فرآیند گذر از عصر قرون وسطایی به رنسانس و سپس مدرنیته محسوب می‌شود. اما با ذکر این نکات به ترکیب پارادوکسی «اومانیسم اسلامی» می‌پردازیم. حال با ابزار علم معناشناسی -Semantics - و سیر تطور ظاهری و معنایی واژه «اومانیسم» قادر به آن هستیم که در پوسته درونی این ترکیب نامتقارن نفوذ پیدا کنیم ولی قبل از آن ذکر مقدمه‌ای کوتاه در باب واژه اسلام ضروری است.

ادامه در صفحه ۱۴

در پیامی به اجلاس سراسری نماز مطرح شد

نقاط ضعف مساله اقامه نماز در کشور از دیدگاه مقام‌معظم‌رهبری

پایگاه اطلاع‌رسانی مقام‌معظم‌رهبری: حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در پیامی به اجلاس سراسری نماز، نقاط ضعف مساله اقامه نماز در کشور را که باید رفع شود برشمردند. مقام‌معظم‌رهبری در پیام خود، کمبود مسجد، نبود جایگاه نماز در مراکز اجتماعات مانند ورزشگاه‌ها، بی‌توجهی به وقت نماز در سفر، نپرداختن به پاکیزگی مساجد و عدم‌ارتباط امام‌جماعت با مامومین را از مهم‌ترین نقاط ضعف مساله اقامه نماز در کشور عنوان کردند. متن پیام مقام‌معظم‌رهبری که صبح روز گذشته (چهارشنبه) در اجلاس سراسری نماز از سوی حجت‌الاسلام والمسلمین میرعمادی نماینده ولی‌فقیه در استان لرستان قرائت شد، به این شرح است: «بسم الله الرحمن الرحیم»، قرآن کریم در توصیف قدرتمندان - مومن و در صدر وظایف آنان اقامه نماز را نام برده است: الذین آن مکنّاهم فی‌الارض اقاموا الصلاه... این وظیفه، در عمل شخصی، کیفیت‌بخشیدن به نماز است و در تلاش اجتماعی، ترویج نماز و همگانی کردن آن. کیفیت‌یافتن نماز بدین معنی است که نماز، با حال و حضور ادا شود؛ نمازگزار به نماز با چشم «میعاد ملاقات با خدا» بنگرد و در آن، با خدای خود سخن بگوید و خود را در حضور او ببیند؛ نماز را تا می‌تواند در مسجد و تا می‌تواند به جماعت بگزارد و ترویج نماز، هر حرکت و تلاشی است که در راه همگانی کردن آن و تبیین اهمیت آن و آسان کردن دسترسی به آن، بتوان صورت داد. صاحبان اندیشه و بیان، با گفتن و نوشتن؛ دارندگان رسانه‌ها و منبرها با پرداخت جذاب و هنری؛ مسوولان دستگاه‌ها هر یک متناسب با کارکرد آن دستگاه، می‌توانند این وظیفه بزرگ را ادا کنند. کمبود مسجد در شهر و شهرک و روستا؛ نبود جایگاه نماز در مراکز اجتماعات همچون ورزشگاه و بوستان و ایستگاه و مانند آن؛ مراعات‌نشدن وقت نماز در وسایل مسافرت‌های دوردست؛ نپرداختن شایسته به نماز در کتاب‌های درسی؛ نپرداختن به پاکیزگی و بهداشت در مساجد؛ نپرداختن امام‌جماعت به تماس و رابطه با مامومین؛ و هر کمبود دیگری از این قبیل‌ها، نقاط ضعفی است که باید همت‌های بلند بر زدودن آن برانگیخته شود و نشانه ایمان صاحبان تمکن یعنی اقامه نماز، در جامعه اسلامی ما روزبه‌روز نمایان‌تر گردد. ان‌شاءالله»

روحانی به نیویورک می‌رود

ظریف: تیم مذاکره‌کننده هسته‌ای نهایی شد

عکس: محمدعلی مریزاد

شرق: «محمدجواد ظریف»، وزیر امور خارجه اعلام کرد: «تیم مذاکره‌کننده هسته‌ای با آژانس نهایی شده است.» او در حاشیه جلسه روز گذشته دولت، در مورد تیم مذاکره‌کننده ایران با آژانس گفت: فکر می‌کنم تصمیم نهایی در مورد تیم مذاکره‌کننده توسط رییس‌جمهوری نهایی شده است و دفتر ایشان ابلاغ خواهد کرد. ظریف در مورد درخواست وزیر خارجه انگلیس برای ملاقات با آقای روحانی نیز گفت: ایشان درخواست کردند که دیدار کنند و ما آمادگی داریم در قالب احترام متقابل و منافع مشترک دیدار کنیم و باید دید از دیدار چه حاصل خواهد شد. همچنین او با بیان اینکه سفر رییس‌جمهوری به نیویورک قطعی شده است، گفت: قرار است رییس‌جمهور در مجمع عمومی سازمان ملل شرکت کند. به گفته ظریف، برنامه کاری رییس‌جمهوری در نیویورک «یک جلسه سخنرانی در مجمع عمومی، یک سخنرانی در حوزه خلع‌سلاح هسته‌ای به‌عنوان رییس جنبش عدم‌تعهد و سخنرانی در جلسه وزرای خارجه جنبش عدم‌تعهد و دیدار با ایرانیان مقیم خارج از ایران است.»

همچنین ظریف گفت: «مشغول برنامه‌ریزی برای کارهای رییس‌جمهوری هستیم.»

مذاکره تلفنی در مورد سوریه

ظریف در حالی روزهای وزارت خارجه خود را طی می‌کند که بحران سوریه به شرایط نگران‌کننده‌ای نزدیک می‌شود. اگرچه اوباما تصمیم‌گیری در مورد جنگ را به کنگره آمریکا واگذار کرده، با این حال او همچنان به ادامه مذاکرات تلفنی با همتایان خارجی خود ادامه داد. او سه‌شنبه‌شب در تماس‌های تلفنی جداگانه با وزیر امور خارجه هلند و معاون نخست‌وزیر و وزیر امور خارجه و تجارت ایرلند آخرین تحولات بین‌المللی در قبال سوریه را مورد رایزنی قرار داد. او در این تماس‌های تلفنی ضمن محکوم کردن استفاده از سلاح‌های شیمیایی، بدون توجه به عاملان یا قربانیان آن با انتقاد از برخی طرف‌هایی که ضمن نادیده‌گرفتن حقوق بین‌الملل از وقوع جنگی جدید در منطقه حمایت می‌کنند، نسبت به پیامدهای نامطلوب آن بر امنیت منطقه‌ای و بین‌المللی تاکید و ابراز امیدواری کرد که جامعه جهانی بر راهکار سیاسی در حل بحران سوریه تمرکز یابد. به گزارش «ایسنا»، او در حاشیه جلسه هیات دولت در جمع خبرنگاران گفت: این تصمیمی نیست که کنگره آمریکا بتواند قانونا برای جامعه بین‌المللی بگیرد و مرجع قانونی تصمیم برای اینگونه اقدامات مشخص است.

ظریف در ادامه افزود: جمهوری اسلامی مواضع خود را اعلام کرده است و گفته‌ایم هرگونه اقدام نظامی در منطقه ما، هم با اصول حقوق بین‌المللی مغایرت دارد و هم بیرون بردن کار از چارچوب سازمان ملل متحد است و همینطور عواقب ناخواسته‌ای در منطقه خواهد داشت چون کسی که حمله می‌کند نمی‌تواند تمام عواقب را خودش کنترل کند. ظریف با تاکید بر اینکه ما استفاده از سلاح شیمیایی را به‌عنوان قربانی همواره محکوم کرده‌ایم، افزود: به هیچ‌وجه نمی‌پذیریم که سلاح شیمیایی در منطقه به‌کار رود و از طرف دیگر به هیچ‌وجه نمی‌پذیریم در منطقه‌ای که به‌شدت ملتهب است با استفاده از زور شرایط منطقه ملتهب‌تر شود و کمک به افراط و تندروی در منطقه و اختلافات درونی منطقه تشدید شود. وی با اشاره به اینکه آقای اوباما به‌خاطر اینکه بر اساس دستور کار مقابله با جنگ وارد کاخ‌سفید شد، گفت: باتوجه به اینکه اوباما همواره تلاش کرده است که جنگ‌های آمریکا را پایان دهد به نظر نمی‌رسد که تمایل داشته باشد وارد جنگ جدید شود و احساس می‌کنیم گروهی در منطقه ما و گروهی تندرو در آمریکا دامی را برای ایشان و متاسفانه همه منطقه ما گسترانده‌اند که درایت حکم می‌کند در این دام گرفتار نشوند و همه کسانی که به آینده بهتر منطقه و دنیا فکر می‌کنند باید تمام تلاششان را بکنند که از یک جنگ فاجعه‌آمیز جدید جلوگیری شود. وی در رابطه با وضعیت دیپلمات‌های ایرانی گفت: هیات کنسولی اعزام کرده‌ایم و دولت یمن قول داده است که این موضوع را به‌صورت جدی پیگیری کند و انشاءالله در آینده نزدیک خبرهای خوبی را داریم.

سردار سلیمانی، فرمانده «سپاه قدس»:

تا آخر از سوریه حمایت می‌کنیم

عکس: سیدشهاب‌الدین واجدی

فارس: فرمانده سپاه قدس گفت: آمریکا به‌دنبال شکستن خط مقاومت است، اما تا آخر از سوریه حمایت می‌کنیم. یکی از اعضای مجلس خبرگان با اشاره به سخنرانی «سردار قاسم سلیمانی» فرمانده سپاه قدس در چهاردهمین اجلاس خبرگان رهبری درباره شرایط منطقه به خبرگزاری «فارس» گفت: سردار سلیمانی در این جلسه به قضیه عراق و اردوگاه اشرف پرداخت که بیش از ۵۰ نفر از آنها کشته شدند که بسیاری از آنها از سران منافقین بودند و ۱۰ نفر نیز مفقود شدند و این قضیه، مهم‌تر از حمله مرصاد بود و در واقع وعده خداوند محقق شد.

سردار سلیمانی درباره مساله سوریه نیز گفت: عده‌ای انتقاد می‌کنند که چرا ما از سوریه اینقدر حمایت می‌کنیم که باید در پاسخ آنها گفت که ما به تبلیغات دشمن توجه نداریم چراکه سوریه خط مقدم مقاومت بوده و این واقعیت انکارناپذیر است؛ ما وظیفه داریم از مسلمانان حمایت کنیم زیرا آنها زیر فشار و ظلم هستند. او افزود: در قضیه حمله به سوریه هفت کشور یعنی قطر، ترکیه، عربستان، فرانسه، انگلیس، آمریکا و اسراییل در خط مقدم قرار دارند و درواقع معتقد به سقوط بشاراسد هستند

فرمانده نیروی قدس سپاه ادامه داد: در حال حاضر سران رژیم صهیونیستی و برخی کشورهای منطقه اصرار عجیبی دارند که بشار برود و حتی می‌گویند اگر القاعده هم بیاید بهتر از بشار است. سردار سلیمانی با بیان اینکه پس از سقوط قذافی یکی از کشورهای حوزه خلیج فارس چهارمیلیارددلار در لیبی سرمایه‌گذاری کرد تا ایران در آنجا نفوذ نداشته باشد گفت: در حال حاضر برخی از کشورهای حوزه خلیج فارس ایران‌هراسی را در دستور کار خود قرار داده‌اند و اولویت اصلی‌شان این موضوع است.

سردار سلیمانی به بحث جنگ شیعه و سنی اشاره کرد و گفت: برخی کشورهای منطقه از نفوذ ایران در کشورهای اسلامی هراس دارند و در همین راستا قطر در سوریه ۱۲میلیارددلار هزینه کرده اما باید گفت با همه این موارد ایران موقعیت خوبی در کشورهای اسلامی دارد. او افزود: وقتی صدام سقوط کرد با افراد مختلفی صحبت شد که این کشور را اداره کنند، اما با توجه به مرجعیت شیعه در عراق و نفوذ ایران، آمریکا نتوانست به هدفش برسد.

سردار سلیمانی گفت: ۹۵درصد کسانی که در سوریه می‌جنگند از خارج وارد این کشور شده‌اند و رهبرانشان در خارج هستند و پنج‌درصد باقیمانده نیز فراریان ارتش به حساب می‌آیند که ارتش آزاد را تشکیل داده‌اند و برخی سلفی‌های سوریه نیز جزو این پنج‌درصد هستند.

فرمانده سپاه قدس همچنین گفت: جبهه النصره پاتوقی از کشورهای مختلف شده است و کارهای بسیار وحشیانه‌ای انجام می‌دهند که برخی از آنها به‌قدری فجیع است که نمی‌توان گفت، به‌طوری که برخی از مخالفان اسد می‌گویند اگر انتخابات صورت گیرد به بشار رای می‌دهند و معتقدند بشار از آنها دموکرات‌تر است.

سردار سلیمانی ادامه داد: علمای اهل سنت عراق و روحانیون به دست القاعده کشته می‌شوند تا جنگ شیعه و سنی به راه بیندازند. او تاکید کرد: در حمله به سوریه آمریکا روش‌های مختلفی برای سرنگونی بشار آزمایش کرد، فشار سیاسی و ورود القاعده از جمله آنهاست و آخرین بهانه هم استفاده از سلاح شیمیایی است که در این قضیه هم به نتیجه نمی‌رسند. سردار سلیمانی در پایان خاطرنشان کرد: آمریکا در مصر به‌دنبال دموکراسی، در سوریه به‌دنبال حقوق‌بشر و در ایران نگران بحث هسته‌ای نیست بلکه هدف اصلی‌شان این است که خط مقاومت را بشکنند؛ ما تا آخر از سوریه حمایت می‌کنیم و الان قضیه سوریه برای آمریکا حیثیتی شده، از این‌رو این همه دست‌وپا زده و حتی در ظاهر می‌خواهد موفقیت‌آمیز بیرون بیاید.

الو شرق ۸۸۶۴۰۲۶۰

sharghline@sharghdaily.ir

پیامک: ۳۰۰۰۴۶۹۹

● چرا با کاهش چند صدتومانی دلار در چند ماه گذشته، محصولاتی مثل خودرو که به‌دلیل افزایش قیمت دلار گران شده‌اند، ارزان نشده‌اند یا خودروسازان فقط موافق افزایش قیمت هستند؟ این در حالی است که با کاهش قیمت‌ها، تقاضا افزایش و در نتیجه فروش تولیدکننده بیشتر می‌شود.

● از جناب آقای مهندس زنگنه وزیر نفت می‌خواهیم تکلیف نیروهای قرارداد مستقیم را در صنعت نفت مشخص کنند. در یک جا شش ماه قرارداد می‌بندند و در جای دیگر یک‌سال، حقوقمان هم هیچ افزایشی نداشته است. برنامه‌ای هم جهت تغییر وضعیت ما به رسمی‌شدن وجود ندارد.

نیروی قرارداد مستقیم شرکت گاز خراسان‌رضوی - مشهد مقدس

● جاده تبریز - اهر به دهمین سالگرد تصویب طرح دوبانده‌شدنش نزدیک می‌شود، جاده‌ای که تنها تلفات این جاده ۹۰کیلومتری با آمار تصادفات کل کشور سوئد برابر است و سالانه قاتل جان چندین نفر از هموطنانمان می‌شود که پس از گذشت ۹ سال و اندی کمتر از ۲۰کیلومتر آن دوبانده شده که باعث تاسف است. این جاده روی شاهراه تجاری مفروض دولت بین ایران و روسیه واقع شده و تکمیل این راه موجب اشتغال و توسعه منطقه و رونق اقتصادی کشور می‌شود و این امر مستلزم ساخت راهی امن برای عبور و مرور هموطنان و گردشگرها و علی‌الخصوص برای ترانزیت کالا و تجارت است.

● به جای زدن این همه دانشگاه غیرانتفاعی بیایند پولش را بدهند به بازنشستگان ذوب‌آهن اصفهان که تا حالا هم مطالبات‌شان و هم حقوق‌شان را ندادند. مگر سه‌هزار بازنشسته با خانواده‌هایشان گناه کردند که کارمند ذوب‌آهن بودند و از آنجا بازنشسته شدند؟

● از دانشجویان دوره دکترای دانشگاه پیام نور هستم. در حال حاضر و ضمن انتخاب واحد در ترم جاری این دانشگاه اعلام کرده شهریه دوره دکترا بیش از ۷۰درصد افزایش پیدا کرده و این موضوع به دستور وزیر سابق انجام شده است. هزینه دوره دکترای این دانشگاه بسیار زیاد بوده و ضمنا دانشگاه‌ها حق افزایش در شهریه ثابت خود را ندارند. بنابر قانون، دانشگاه‌ها حق دارند با تصویب هیات‌امنا حداکثر تا ۱۵درصد به شهریه متغیر اضافه کنند و این رفتار دانشگاه پیام نور خلاف قانون است. خواهشمند است ضمن درج این موضوع در رسانه مردمی خود نسبت به پیگیری آن اقدام کنید.